

Ольга О. Мнишенко (Державний економіко-технологічний
університет транспорту, м. Київ, Україна)

ЕКОНОМІЧНЕ ОЦІНЮВАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ТРУДОВИХ РЕСУРСІВ

У статті проаналізовано чинники впливу на економічний ефект збільшення продуктивності праці та проведено розрахунки інтегрального показника на підставі даних Південно-Західної залізниці.

Ключові слова: економічний ефект, залізниця, продуктивність праці.

Форм. 3. Табл. 1. Літ. 14.

Ольга А. Мнишенко (Государственный экономико-технологический
университет транспорта, г. Киев, Украина)

ЭКОНОМИЧЕСКАЯ ОЦЕНКА ЭФФЕКТИВНОСТИ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ТРУДОВЫХ РЕСУРСОВ

В статье проанализированы факторы влияния на экономический эффект увеличения производительности труда и проведены расчеты интегрального показателя на основе данных Юго-Западной железной дороги.

Ключевые слова: экономический эффект, железная дорога, продуктивность труда.

Olga A. Mnyshenko (State Economic and Technological
University of Transport, Kyiv, Ukraine)

ECONOMIC ASSESSMENT OF EFFECIENCY AT LABOUR RESOURCES APPLICATION

The article analyzes the factors having an economic effect on the labour productivity increase and presents the calculations on the integral indicator on the data of South-Western Railway in Ukraine.

Keywords: economic effect; railway; labour productivity.

Постановка проблеми. Як відомо, вплив на збільшення продуктивності праці здійснюють різні чинники. Найголовнішими з них є: обсяг виробленої продукції або виконаних робіт, чисельність працівників (її змінна складова). У сучасних умовах господарювання досягнення максимального ефекту від використання трудових ресурсів призводить до збільшення доходу підприємства.

Аналіз останніх публікацій із зазначеної теми дослідження охоплює праці вітчизняних і зарубіжних науковців та спирається на дані офіційної статистики [1–14]. Вагомий внесок у розробку заходів щодо вирішення завдання стимулювання ефективності праці та мотивації працюючих зробили Дж.М. Кейнс [5], А. Колот [8], В. Мандибура [10], П. Самуельсон [12], Л. Фільштейн [13].

Мета дослідження. Провести узагальнений аналіз зміни економічної ефективності від збільшення продуктивності праці і зробити розрахунки на підставі даних Південно-Західної залізниці. Даний узагальнений аналіз є частиною дослідження з питань розробки нових напрямків розвитку стимулювання ефективної праці персоналу на підприємствах залізничного транспорту.

Основні результати дослідження. Ефективність праці – це результативність, що є співвідношенням обсягу вироблених матеріальних або нематеріальних благ і кількості витраченої на це праці. Тобто зростання ефективності

праці означає збільшення обсягу вироблених благ без підвищення витрат праці. У широкому розумінні зростання ефективності праці означає постійне вдосконалення людьми економічної діяльності, пошук можливостей для підвищення ефективності власної праці через застосування більш удосконалених механізмів і завдяки застосуванню новітніх інструментів управління. Все це дає можливість підвищити якісну та кількісну складову вироблених благ за сталого (або навіть зменшеного) рівні витрат праці.

Інтенсивність праці характеризує ступінь її напруженості і визначається кількістю фізичної та розумової енергії людини, витраченої за одиницю часу. Підвищення інтенсивності праці залежить від фізіологічних і психічних можливостей людського організму. Нормальна інтенсивність праці означає таку витрату життєвої енергії людини протягом робочого часу, яку можна повністю відновити до початку наступного робочого дня за реально доступних для цієї людини якості харчування, медичного обслуговування, використання вільного часу тощо.

Продуктивність характеризується відношенням обсягу продукції до відповідних витрат праці, матеріалів, устаткування, енергії тощо. Оскільки мова йде про співвідношення між обсягом продукції і витратами ресурсів, доцільно використовувати термін «продуктивність ресурсів».

Продуктивність праці – це показник її ефективності, що характеризується співвідношенням обсягу продукції робіт чи послуг, з одного боку, та кількістю праці, витраченої на виробництво цього обсягу, – з іншого. Залежно від прямого або зворотного співвідношення цих величин існують два показники рівня продуктивності праці: виробіток і трудомісткість. Між даними показниками існує обернено пропорційний зв'язок [14].

Виробіток – це прямий показник рівня продуктивності праці, який визначається кількістю продукції (робіт, послуг), виробленої одним працівником за одиницю робочого часу. Трудомісткість – це зворотний показник рівня продуктивності праці, який характеризується кількістю робочого часу, витраченого на виробництво одиниці продукції (робіт, послуг).

З метою ефективного використання головної продуктивної сили – трудових ресурсів – необхідні об'єктивні показники та методи вимірювання продуктивності праці, чітке уявлення про основні чинники і резерви зростання продуктивності праці та оцінки їх впливу на неї, методи планування і прогнозування продуктивності праці. Методи вимірювання продуктивності праці залежать від способів вимірювання виробленої продукції.

Застосовуються такі методи: натуральний (умовно натуральний), вартісний і трудовий. Оцінка продуктивності праці в окремих галузевих господарствах експлуатаційної діяльності транспорту визначається також з використанням умовно натурального методу розрахунків. При цьому обсяг роботи оцінюється вимірювачами, відповідними специфіці діяльності цих господарств. Так, у локомотивному, колійному господарстві і господарстві електропостачання й енергетики обсяг робіт вимірюється плановими або фактичними тонно-кілометрами брутто на ділянках обслуговування мережі цими господарствами. У господарстві сигналізації та зв'язку обсяг робіт визначається числом умовних наведених одиниць об'єктів обслуговування; на підприємствах гос-

подарства руху – станціях – числом вагонів, перероблених на станціях, підприємствах вагонного господарства – числом умовних вагонів, що пройшли різного виду ремонту у депо тощо. Вартісний метод визначення продуктивності праці передбачає вимірювання обсягу продукції або робіт вартісними показниками – вартістю виконаних робіт (у будівельно-монтажних організаціях транспорту; при виконанні ремонтних робіт різного типу обладнання та пристроїв, на галузевих заводах) або доходами, отриманими від реалізації виробленої продукції (постачальницько-збутові, комерційні або посередницькі організації на транспорті).

Оцінювання ефективності використання трудових ресурсів на підприємстві можна показником планової або фактичної трудомісткості робіт, яка визначається за формулою [1]:

$$t_{EM} = \frac{T}{Q}, \quad (1)$$

де T – витрати робочого часу на виконання робіт, год.; Q – обсяг вироблених робіт, ткм/люд.

Економічний ефект від збільшення продуктивності праці ($EP_{пр.}$) залежить від двох чинників – зміни обсягу виробленої продукції або виконаних робіт ($\Delta DP_{пр.}$) і зміни чисельності виробничого персоналу ($\Delta SC_{сп.}$). В узагальненому вигляді:

$$EP_{пр.} = \Delta DP_{пр.} + \Delta SC_{сп.} \quad (2)$$

Так, збільшення доходів залізниці за рахунок зростання продуктивності праці можна визначити за формулою:

$$\Delta DP_{пр.} = P_{сп.} \times \Delta P_{пр.} \times D_{10ткм}, \quad (3)$$

де $\Delta DP_{пр.}$ – додаткові доходи залізниці, отримані за рахунок збільшення продуктивності праці, грн.; $P_{сп.}$ – списковий виробничий контингент залізниці, люд.; $\Delta P_{пр.}$ – зміна продуктивності праці, ткм / люд.; $D_{10ткм}$ – дохідна ставка з перевезень.

Як показує досвід практичної роботи, чисельність працівників підприємств у звітному періоді завжди змінюється. Навіть за високої стабільності роботи підприємств відбувається природний рух працівників (звільнення, прийом) [1]. Зміна ж контингенту працівників впливає на витрати підприємства в частині заробітної плати з урахуванням податків.

Автором було проаналізовано ситуацію, яка склалася на Південно-Західній залізниці.

Таблиця 1. Вихідна інформація до розрахунку економічної ефективності оцінювання використання трудових ресурсів Південно-Західної залізниці*

Показники	2009	2010	2011
Приведена продукція, млн. ткм	57052,1	62591,1	67610
Чисельність працівників, тис. осіб	65,3	64,5	64,6
Дохідна ставка залізниці, коп./приведених 10ткм	211,25	211,25	211,25
Середньомісячна ЗП, грн./люд.	2593,2	2860	3311,8
Річна продуктивність праці, тис. ткм/люд.	873	968	1046,6

* складено за даними [2].

Отже, спостерігається щорічне підвищення продуктивності праці. Проаналізуємо динаміку загального економічного результату за 3 роки за умови сталого (фіксованого) значення дохідної ставки.

Визначимо збільшення доходів залізниці за рахунок росту продуктивності праці її працівників:

$$\Delta ДП_{пр.2011} = (1046,6 - 968) \times 64,6 \times 2,1 \times 10^5 = 106,2 \text{ млн. грн.};$$

$$\Delta ДП_{пр.2010} = (968 - 873) \times 95,3 \times 2,1 \times 10^5 = 1901 \text{ млн. грн.}$$

Визначимо збільшення витрат за рахунок росту чисельності працюючих:

$$\Delta С_{2011} = 3311,8 \times 100 \times 12 \times 1,3 = 5 \text{ млн. грн.}$$

$\Delta С_{2010}$ = порівняно з 2009 р. відбулося збільшення чисельності працівників на 700 осіб, відповідно, це позначилося на збільшенні витрат і становило = $2860 \times 700 \times 12 \times 1,3 = 31 \text{ млн. грн.}$

Загальний економічний ефект:

$$E_{пр.2011} = 101 \text{ млн. грн.}$$

$$E_{пр.2010} = 1870 \text{ млн. грн.}$$

Отже, за рахунок підвищення продуктивності праці і сталої чисельності працівників спостерігається значне зростання ефективності використання трудових ресурсів навіть за фіксованого значення дохідної ставки.

Висновки і перспективи подальших досліджень. У статті проведено узагальнений аналіз зміни економічної ефективності від збільшення продуктивності праці Південно-Західної залізниці за 3 роки. Економічний ефект збільшення продуктивності прямо пропорційно залежить від 2 чинників: зміни обсягу виробленої продукції або виконаних робіт і зміни чисельності персоналу. Автор розкрив вплив кожного структурного підрозділу Південно-Західної залізниці на загальний показник економічної ефективності. Встановлено щільність зв'язків і на підставі об'ємно-вартісного аналізу проаналізовано вклад кожного підрозділу у загальний економічний результат діяльності залізниці. З огляду на це, запропоновано нові напрямки розвитку стимулювання ефективної праці персоналу на підприємствах залізничного транспорту.

1. *Вовк А.А.* Оценка эффективности транспортного производства и резервов ее роста. – М., 2001. – 365 с.
2. Довідник основних показників роботи залізниць України (2001–2011 роки). – К.: Державна адміністрація залізничного транспорту України, Управління статистики, 2012. – 52 с.
3. *Журавльова І.В., Кудлай А.В.* Управління людським капіталом: Наук. видання. – Харків: ХНЕУ, 2004. – 284 с.
4. Звітна інформація емітентів // Державна комісія з цінних паперів та фондового ринку України // escrin.nssmc.gov.ua.
5. *Кейнс Дж.М.* Общая теория занятости (Русский перевод: Keynes, J.M. (1937). The General Theory of Employment. The Quarterly Journal of Economics) // Вопросы экономики. – 1997. – №5. – С. 109–123.
6. *Клименко Л.П., Соловйов С.М., Норд Г.Л.* Системи технологій. – Миколаїв: МДГУ ім. Петра Могили, 2007. – 600 с.
7. *Колесникова И.И.* Повышение роли «человеческого капитала» в управлении предприятием // Проблема человеческого капитала: теория и современная практика: Материалы Вторых Дружеровских чтений. – М.: Доброе слово, 2007. – С. 37–48.
8. *Колот А.М.* Мотивація персоналу: Підручник. – К.: КНЕУ, 2002. – 345 с.

9. *Корольова Н.М.* Теоретичні аспекти людського капіталу на залізничному транспорті // Проблеми системного підходу в економіці: Електронне наук. фахове видання.– 2009.– №2 // archive.nbuv.gov.ua.
10. *Мандибура В.* Специфічні особливості експлуатації праці в період економічної кризи // Україна: аспекти праці.– 1999.– №3. – С. 29–33.
11. *Підлісний П.І., Брайковська А.М., Мнишенко О.О.* Підходи до оцінки ефективності апарату управління підприємств залізничного транспорту // Збірник наукових праць ДЕТУТ.– Серія: Економіка і управління.– 2011. – Вип. 18. – С. 149–156.
12. *Самуельсон П.* Economics. – М.: Вільямс, 2006. – 1360 с.
13. *Фільштейн Л.М.* Праця. Техніко-економічне та соціальне нормування: Навч. посібник. – Кіровоград: РВЛ КНТУ, 2007. – 88 с.
14. Экономика труда и система управления трудовыми ресурсами на железнодорожном транспорте / Л.В. Шкурина и др. – М.: ГОУ УМЦ ЖДТ, 2007. – 238 с.

Стаття надійшла до редакції 17.05.2013.

КНИЖКОВИЙ СВІТ

СУЧАСНА ЕКОНОМІЧНА ТА ЮРИДИЧНА ОСВІТА
ПРЕСТИЖНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ

Україна, 01011, м. Київ, вул. Панаса Мирного, 26
E-mail: book@nam.kiev.ua
тел./факс 288-94-98, 280-80-56

Сучасні проблеми розвитку національної економіки і шляхи їх розв'язання: Колективна наукова монографія / За наук. ред. д.е.н., проф. М.М. Єрмошенка. – К.: Національна академія управління, 2008. – 452 с. Ціна без доставки – 50 грн.

У монографії розглядаються теоретичні і практичні проблеми розвитку економіки України, пропонуються шляхи їх розв'язання з метою зростання її конкурентоспроможності та ефективності.

Буде корисною для аспірантів, викладачів вищих навчальних закладів, практичних працівників.